

ORF - kartlegging av leseutvikling – 2.-5. trinn

Generelt

Med leseferdighet menes automatisert og nøyaktig ordavkoding i sammenhengende (kontekstuell) tekst som bidrar til god leseflyt og meningsforståelse.

Hovedhensikten med kartleggingen er så tidlig som mulig **a)** å finne de elevene som trenger ekstra hjelp og læringsstøtte (intervensjon) i sin leseutvikling, **b)** systematisk følge elevene opp for å vurdere om de har utbytte av intervensjonene som blir satt i verk og **c)** endre/tilrettelegge for mer virksomme intervensjoner og/eller mer utdypende diagnostiserende tester hvis eleven ikke har forventet utvikling.

Kartlegging av leseutvikling 2-5 trinn (ORF) er basert på en norsk utviklet versjon av kartleggingssystemet «Dynamic Indicators of Basic Early Literacy Skills» (DIBELS) som er et validert screeningverktøy for vurdering og oppfølging av elevenes progresjon («Progress Monitoring») i sin leseutvikling over tid (Good, Kaminski & Dill, 2002). Den første norske studien ble gjennomført på et utvalg av 2228 elever i 2.-5.trinn skoleåret 2012-13 (Arnesen, Braeken, Baker, Meek-Hansen, Ogden, & Melby-Lervåg, 2016).

Kartleggingen er basert på fem viktige prinsipper: fonemisk bevissthet, alfabetprinsippet, nøyaktighet og flyt i lesing av tekst, ordkunnskap og leseforståelse. Kartleggingen er videre bygget på strukturen i en av DIBELS delprøver – «Oral Reading Fluency» (ORF). Hensikten er å vurdere elevens kapasitet til ordavkoding og lese en sammenhengende og alderstilpasset tekst flytende med nøyaktighet. Ordavkoding og flyt blir målt med hvor mange ord eleven greier å lese høyt i løpet av ett minutt, og nøyaktigheten måles med hvor mange av ordene som blir lest riktig. Dette er et mål på hvor godt eleven gjenkjenner og avkoder ordene automatisk (ortografisk lesing). De som leser flytende og nøyaktig, avkoder teksten automatisk og på den måten rettes oppmerksomheten mot forståelse av tekstens innhold. Gode avkodingsferdigheter predikerer utvikling av leseflyt og leseforståelse.

Elevene leser som hovedregel høyt tre klassetilpassede tekster med forskjellig innhold ved hver kartlegging tre ganger per år (september, januar og april), til sammen ni forskjellige tekster i løpet av et skoleår. Tekstene er utformet til å ha samme vanskelighetsnivå ved alle tre kartleggingstidspunktene. De er enten narrative eller informative. Narrative tekster formidler

gjern e en sammenhengende historie med en begynnelse og en slutt. Informative eller beskrivende tekster er primært faktaorienterte om et spesielt tema eller fenomen. Hensikten med denne variasjonen i tekstutvalget, og at elevene leser alle tre, er at forskjellig innhold kan motivere elevene til ulike leseinnsats.

De ni lesetekstene for universell kartlegging (screening) på hvert klassetrinn har gode målegenskaper med svært høy reliabilitet (.92 - .97) og måler tilnærmet det samme selv om de har ulikt innhold (Arnesen, Braeken, Baker, Meek-Hansen, Ogden, & Melby-Lervåg, 2016). Det vil derfor være tilstrekkelig og tidsbesparende å la elevene lese en av de tre tekstene på hvert kartleggingstidspunkt. For elever som skårer lavt og som læreren er mer usikker på, vil medianskåren basert på tre lesetekster være en bedre indikator. Dette fordi blandingen av narrativ og informativt innhold vil kunne ha betydning for motivasjon og interesse for innholdet og dermed også for leseferdigheten.

Høytlesningen gir et godt grunnlag for å vurdere om eleven leser med adekvat tonefall, god rytme og markerte pauser (prosodi) - eller om lesingen er mer mekanisk og/eller inneholder ulike feiltyper. Det er derfor satt av plass i skåreheftet for lærerens egne notater og en kvalitativ vurdering av hver enkelt elevs leseferdighet som kan benyttes når det er nødvendig å komplettere skårene med andre vurderinger. Dette kan også ha betydning for hvilke intervensjoner som er nødvendige for å styrke elevens leseutvikling.

Gjenfortelling.

Hensikten med gjenfortellingsdelen er å vurdere elevens forståelse av innholdet i den leste teksten. Noen elever har gode avkodningsferdigheter, men kan ha problemer med å huske eller forstå hva de leser (3 -10 %). Andre elever er opptatt av å lese så hurtig som mulig og har ikke gode nok strategier for nøyaktig avkoding og automatisert gjenkjenning av ord. Det kan gjøre seg gjeldende i kartleggingssituasjonen hvor de øker lesehurtigheten for å bli fort ferdig eller få best mulig resultat. Det er imidlertid veldig viktig at tid ikke er et tema i administreringen av tekstene. Instruksjonen til eleven skal kun gjenspeile at de skal lese teksten høyt så godt de kan til læreren sier stopp. «Stopp» er etter 1 minutt, men det skal ikke sies til eleven.

Det vil sannsynligvis ta for lang tid å be alle elevene gjenfortelle alle tre tekster ved de tre kartleggingstidspunktene høst, vinter og vår. Imidlertid kan det være hensiktsmessig å be elever som man er i tvil om har god nok innholdsforståelse, gjenfortelle en eller flere av tekstene.

Ved oppfølgende kartlegging skal eleven kun lese en tekst ved hvert kartleggingstidspunkt, og gjenfortelling vil her gi en indikasjon om utvikling av elevens leseforståelse.

Vurdering av elevens gjenfortelling er to-delt. Først telles antall ord som eleven sier som er relatert til historien - og en mer kvalitativ vurdering på en skala fra 1-4. Det er ikke utarbeidet spesielle normer for dette. En generell regel kan være at elever som leser minst 40 ord og får en gjenfortellingsskåre (riktig antall ord) på ca. 50 % av skåren for riktig antall ord på leseteksten, har en adekvat leseforståelse. Ved en gjenfortellingsskåre på 25% eller mindre kan det være grunn til å vurdere om det er et misforhold mellom avkodingsferdigheter og leseflyt og leseforståelse.

Når det gjelder administrasjonen av elevens gjenfortelling, kan man i stedet for å føre pennen gjennom tallrekken og telle antall ord som eleven sier som er relatert til historien, alternativt ta et lydopptak og skåre i ettertid. Denne prosedyren er enklere, sikrer bedre kontakt med eleven og skåringen blir mere nøyaktig.

Se også under Administrasjons- og skåringsprosedyre for gjenfortelling.